

GENERÁCIÓVÁLTÁS A MEZŐGAZDASÁGBAN

A fiatal gazdák jellemzői:

- Magyarországon a gazdaságok 10 százalékát irányítják a 14–39 éves korosztály tagjai.
- A fiatal gazdálkodók közül minden negyedik nő.
- Az életkor előrehaladtával emelkedik a saját tulajdonú területek aránya. A fiatal gazdák 56 százaléka bérlő a földjét.
- A fiatal gazdálkodók közel fele (45%) közép- vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik.
- A felsőfokú végzettséggel rendelkezők átlagosan nagyobb területen (74,6 ha) gazdálkodnak, mint a közép- (31,8 ha) vagy alapfokú (20,3 ha) végzettségűek.
- A 14-39 év közötti gazdálkodók által használt terület aránya, a gyümölcsösök esetében a legmagasabb, a szőlőterületek esetében a legalacsonyabb.
- A digitális eszközöket (banki ügyintézés, e-kormányzat, irodai szoftverek, e-kereskedelem), a fiatal gazdák használják leggyakrabban (KSH, Agrárcenzus 2020 – előzetes adatok).

Az Infojegyzet célja bemutatni a mezőgazdasági generációváltás jelentőségét, a fiatal gazdákra jellemző sajátosságokat, a gazdaságátadást nehezítő és ösztönző tényezőket.

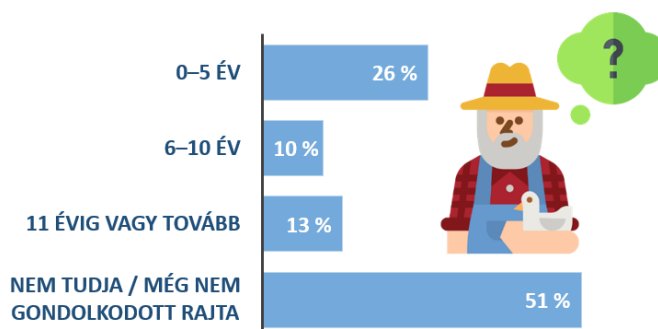
A mezőgazdasági generációváltás jelentősége

A generációváltás és a gazdálkodók magas átlagéletkora **Európa** valamennyi tagállamát érintő kérdés. Az elmúlt évtizedben a fiatal gazdák aránya a teljes európai agrárnépelességen belül csökkent. Az Európai Unióban a farmoknak csupán 11%-át működtetik 40 év alatti gazdálkodók (Eurostat, 2016). A 65 év felettek száma ennek háromszorosa. Valamivel kedvezőbb képet fest a hazai helyzet. **Magyarországon** a gazdaságok 13%-át fiatal gazdálkodók vezetik, míg 31%-a 65 év feletti gazdák kezében van. 2010 óta a gazdaságokat irányító 65 év felettek aránya 7%-kal nőtt, míg a 14–39 éves korcsoport aránya 3%-kal csökkent (KSH Agrárcenzus, 2020). Az agrártársadalomra vonatkozó statisztikai adatok elgondolkodtatóak a mezőgazdaság jövőbeni versenyképessége és a kielégítő élelmiszertermelés tekintetében. Vajon változik-e a gazdátársadalom korösszetétele? Lesz-e utánpótlás, amely az agrárágazatban képzelet el jövőjét?

A magyar mezőgazdaság történelmi múltjából adódóan, most jutott el abba a fázisba, hogy a rendszerváltáskor létrejött gazdaságok vezetői elérték azt az életkort, amikor felmerül a gazdaság átadásának kérdése. A [KSH 2020-as agrárcenzusának](#) előzetes adatai azt mutatják, hogy a gazdálkodók legnagyobb részének nincs elképzelése arról, mi történik agrárvállalkozásával az elkövetkezendő években. A 65 év feletti gazdálkodók fele nem tudja, vagy nem is gondolkodott el azon, hogy meddig tervez még gazdálkodni.

A téma hazai jelentőségét hangsúlyozza a fiatal gazdákat tömörítő magyarországi szervezet, az [AGRYA](#) (Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége) is. A szervezet 2017-ben végzett [felmérése](#) alapján azt javasolja, hogy az Országgyűlés mezőgazdasági, vidékfejlesztési témában illetékes bizottságának legyen egy nemzedékváltással foglalkozó albizottsága. Évente készüljön jelentés az Országgyűlés számára az agrárnemzedékváltással kapcsolatos helyzetről, eredményekről, kihívásokról.

1. ábra: Meddig tervez a 65 év feletti korosztály gazdálkodni?

A GAZDASÁGÁTADÁST NEHEZÍTŐ ÉS SEGÍTŐ TÉNYEZŐK

Az OTP agrárszakértői által végzett felmérés alapján, a gazdaságok 28 százalékánál nem biztosított az utódlás, nincs egyenes ági leszármazott ([OTP Agrár, 2019](#)). A gazdaságátadás lebonyolítása során **a legnagyobb nehézséget a jogi, adminisztratív és adózási terhek okozzák.** Ezek között szerepelnek az öröklés, ajándékozás jogi szabályozásával, a hatósági engedélyek beszerzésével, a támogatott projektek átadásával kapcsolatban felmerülő kérdések. Nem hanyagolhatóak el a személyes tényezők sem: **az átadó és átvevő eltérő szempontjai és jövőképe, a testvérek és örökös-társak hozzáállása, a személyes motivációk.**

A gazdaság átadásának megkönnyítése, a fiatalok vállalkozásindításának elősegítése a mérlegnek csupán egyik serpenyője. A másik oldalon felmerül a kérdés, hogy mi motiválja az idős gazdát a gazdaság átadására?

A sikertelen nemzedékváltás több százezer munkahely megszűnésével is járhat, ezért **Nyugat-Európában** például változatos eszközökkel igyekeznek segíteni az utódlást ([Farm Succession in Europe 2014–2016](#)). Hollandiában és [Franciaországban](#) kézikönyv vezeti végig a gazdaságátadót a szükséges pénzügyi, jogi, adminisztratív teendőkön. Ausztriában esettanulmányokat bemutató [filmek készültek](#) a gazdaság átadók és az átvevők számára is. Emellett [dedikált honlap](#) is rendelkezésükre áll, ahol területnagyság, gazdálkodási forma és elhelyezkedés alapján, megtalálhatják egymást. Az ingatlankeresők mintájára, weboldal segíti az átadó/átvevő egymásra találását [Hollandiában](#) is.

Magyarországon az idős agrártermelők gazdaságátadásának ösztönzésére, a kormány még 2005-ben meghirdette a [korai nyugdíj intézkedését](#). Az eredeti konstrukció 2007-ben jogi és finanszírozási okok miatt megszűnt ([2007. évi XVII. törvény](#)).

Az új konstrukció gazdaságátadás támogatási jogcímen ([83/2007. \(VIII. 10.\) FVM rendelet](#)) élt tovább a 2007–2013-as időszakra vonatkozó Új Magyarország Vidékfejlesztési Programon belül. A 2014–2020-as időszakban a

Vidékfejlesztési Program forráskeretét terhelte, de [felhívásként nem jelent meg](#).

A gazdaságátadást hivatott elősegíteni a még 2002-ben elindított életjáradék program, melynek szabályait a ma már nem hatályos [255/2002. \(XII. 13.\) Korm. rendelet](#) állapította meg. Ennek értelmében az állam megvásárolta az idős tulajdonostól a legfeljebb 20 hektáros földet és ennek ellenértékéért életjáradékot fizetett. A korábbi tapasztalatok azt mutatták, hogy egymással bizalmi viszonyban nem álló magánszemélyek az elővásárlási jogok kijátszására nagy számban kötöttek életjáradéki szerződést ([NAK, 2020](#)). Így a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló [2013. évi CXXII törvény](#) 2020. évi módosításával a föld tulajdonjogát tartás és életjáradék jogcímen, már csak közeli hozzátartozó, bevett egyház, illetve annak belső egyházi jogi személye, önkormányzat és az állam javára lehet átruházni.

A FIATAL GAZDÁK VÁLLALKOZÁS-INDÍTÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A földhöz jutás kérdése

Európában a fiatalok a magas földárakat, az agrárvállalkozások alacsony jövedelmezőségét, valamint a megterhelő adminisztratív követelményeket azonosítják a mezőgazdasági ágazatba belépés fő akadályaként ([Public consultation “Modernising and simplifying the CAP”, 2017](#)). A felsoroltak közül **a földhöz való hozzáférés problematikája első helyen szerepel.**

Az AGRYA már említett 2017-es [felmérése](#) szerint **hazánkban** is a földhöz jutás kérdése okozza a legnagyobb problémát a vállalkozás indításakor. A 40 éveseknél fiatalabb gazdák 55%-a bérelt földeken működteti gazdaságait. A saját földhöz jutás az anyagi források hiánya és az adminisztratív akadályok miatt nehezített. A termőföld vásárlás során jelenleg alkalmazott elővásárlási jogok rangsora, az öröklési és bérlési rangsorok (különös tekintettel az állami földekre), akadályozzák a fiatalok földhöz jutását ([Privóczki, 2020](#)). A [Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége](#) arra hívja fel a figyelmet, hogy a hazai földtulajdon közel fele osztatlan közös tulajdonban

arra hívja fel a figyelmet, hogy a hazai földtulajdon közel fele osztatlan közös tulajdonban van, amelybe 1,1 millió hektár örökléssel került be. A jelenlegi öröklési szabályok szerint a korábbi egyszemélyi tulajdonú föld, eszmei hányadok alapján sok esetben több tulajdonos között osztandó fel. Ez birtokelaprózódáshoz vezet.

A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló [2013. évi CXXII. törvény](#) jelenleg nem rendel speciális előjogokat a fiatal gazda státuszhoz. A földtulajdonjog megszerzésének szabályozásában felsorolt elővásárlási jogokkal bíró személyek közül, a családi gazdálkodó sorrendben megelőzi a fiatal gazdát. Így a fiatal gazda jobban jár, ha családi gazdálkodóként vásárol földet.

A 2015 őszen, ma már nem hatályos kormányhatározatban ([1666/2015 \(IX.21.\) Korm. határozat](#)) meghirdetett „**Földet a gazdáknak**” program keretében, a magyar kormány állami földek értékesítését kezdte meg, birtokrendezési, birtokbővítési céllal. A program több ütemben került meghirdetésre, legutoljára [2020 októberében](#). A program nem kizárólag a fiatal gazdákat célozta meg, ezért ők versenyhelyzetbe kerültek a többi ajánlattevővel. Versenyhátrányukat növelte tőkehiányuk és tapasztalatlanságuk. Mivel az östermelőként nyilvántartott gazdálkodók mentesültek a földvásárlással járó adókötelezettség alól, ezért sok fiatal gazda östermelőként regisztrálta magát, hogy adókedvezményhez juthasson ([KPMG, 2016](#)).

Agrárképzés

A gazdálkodói réteg elöregedésén túl jelentős probléma, hogy hazánkban, a szakismerettel (közép vagy felsőfokú végzettséggel) rendelkező fiatal gazdák aránya elmarad az uniós átlagtól. Jóllehet, a 14 és 39 év közötti korcsoporton belül találjuk a legnagyobb arányban (11%) a felsőfokú végzettségűeket ([KSH, Agrárium 2016](#)) ez 8 százalékkal az [uniós átlag](#) alatt marad.

Bízható, hogy a korábbi csökkenő tendenciához képest, 2020-ban nőtt az agrár-felsőoktatásban tanuló hallgatók száma. Évente mintegy 1200–1300 fő végez ([Szinay A. - Zöldréti A., 2020](#)).

A jövő agrárszakembereinek ma már azzal is szembe kell nézniük, hogy a munkakörök átalakultak. A robotizáció, az automatizáció hatására nő az igény informatikai képzettségű szakemberek iránt ([Nagy, 2019](#)). Ez nem csupán kihívás a fiatalok számára, de egyben lehetőség is, hiszen a mezőgazdaság digitalizációjának köszönhetően egyre vonzóbbá válhat az agrárpálya. A precíziós gazdálkodás Európa szerte egyre nagyobb teret hódít. Ennek hazai előmozdítására hívták életre a [Digitális Agrár Stratégiát](#), amelynek fontos része az agrár-felsőoktatásban a legkorszerűbb digitális ismeretek átadása, a kompetenciák megerősítése.

Hitelek

Az **Európai Bizottság (EB)** 2017-ben készült [elemzése](#) szerint, a legfiatalabb és a legidősebb gazdálkodók rendelkeznek a legalacsonyabb tőkeállománnyal. Egy 2019-es felmérés arra mutat rá, hogy az európai fiatal gazdálkodók bankkölcsöneinek nagy részét elutasítják a bankok ([European Commission – Survey 2019](#)). Ennek megváltoztatására, 2019 áprilisában az [Európai Beruházási Bank \(EBB\)](#) és az Európai Bizottság közel egymilliárd eurós [finanszírozási csomagot](#) jelentett be az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap irányító hatóságai számára Európa-szerte. A hitelcsomag része az EB és az EBB közös [Fiatal Gazda kezdeményezésének](#), melyet helyi bankok és EU-szerte aktív lízingscégek irányítanak, és magába foglal:

- egy külön fiatal gazdáknak szánt hitelkeretet;
- az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) célzott támogatásait, melyek kamattámogatásként vagy technikai segítségnyújtásként is felhasználhatók;
- az EBB tanácsadói támogatását az EMVA irányító hatóságai számára.

Magyarországon a mezőgazdasági östermelők, egyéni vállalkozók és gazdasági társaságok, beruházásokhoz, fejlesztésekhez, valamint forgóeszközök finanszírozásához is igényelhetnek hiteleket. A hazai bankok saját vál-

latali hitelei mellett kiemelten kedvezőek az állami garanciavállalással rendelkező, állami kamattámogatású hitelek is. 2020-ban a legkedvezőbb agrárhitel-finanszírozási lehetőség az [Agrár Széchenyi Kártya](#) volt. A kérelmezők köréből nincs kizárva egyetlen vállalkozási típus sem, köztük a fiatal, induló agrárvállalkozó sem. A koronavírus okozta váratlan gazdasági helyzet miatt a [KAVOSZ Zrt.](#) 2020 tavaszától, az Agrár Széchenyi Kártya keretében kedvezményes folyószámlahitelek vezetett be. A konstrukció keretében 1, 2 vagy 3 éves futamidejű, maximum 200 millió forint keretösszegig kérhető folyószámlahitel, a fiatal gazdák esetében ez maximum 25 millió forint. A hitelre 100%-os állami kamattámogatás, kezességi díjtámogatás és teljes kezelési költségtámogatás jár.

Támogatások

Az **EU Közös Agrárpolitikája** (KAP) I és II. pillérén belül is, több eszközt foglal magában

a generáció megújításának ösztönzésére a mezőgazdaságban ([1307/2013 EU rendelet](#)). 2015-től a KAP I. pillérén belül, legfeljebb öt éven keresztül igénybe vehető támogatásra minden olyan 40 évnél nem idősebb termelő jogosult, aki újonnan kezdi meg mezőgazdasági tevékenységét. A támogatás vissza nem térítendő és legfeljebb 90 hektárig nyújtható.

A II. pillérén belül, az EU 40 ezer eurót biztosít a fiatal mezőgazdasági termelők gazdaságalapításának támogatására termelőnként. Ez a támogatás hazánkban 2020-ban a **Fiatalközvetítő Pályázat 2020** ([VP6-6.1.1.-16](#)) felhívásban volt elérhető. A támogatás előfinanszírozott, azaz olyan vissza nem térítendő támogatás, melynek nagy részét a gazdák előre megkapják és a sikeres pályázatot követően saját belátásuk szerint fordíthatnak vállalkozásuk fejlesztésére. Jelenleg ez az egyik legnépszerűbb vissza nem térítendő mezőgazdasági támogatás Magyarországon. A közeljövőben várhatóan újra elérhetővé válik.

Források:

- [2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról](#)
- [Modernising and simplifying the CAP](#). European Commission - DG AGRI, 2017. július 7.
- [Agrárcenzus](#) – előzetes adatok, KSH, 2020
- AGRYA: [Nemzeti minimum az agrár-nemzedékváltásért](#), 2017. május 18.
- [Agrárium: jöjjenek a fiatalok!](#) – [otpagrar.hu](#), 2019. július.23.
- KPMG: [A fiatal gazdák támogatásának nemzetközi összehasonlítása, KPMG](#), 2016. november 30..
- Dr. Weisz M. – Pólya Á. – Varanka M.: [Gazdaságátadás, nemzedékváltás](#). Piackutatási jelentés, 2017
- Generációváltás a magyar mezőgazdaságban: 2021-ben elkészülhet az átfogó szabályozás – [magro.hu](#), [2021. január 21.](#)
- Polgárné Sarok Edit.: Hatalmas agrárpénzek, változó adózás – [agroinform.hu](#), [2021. február 4.](#)
- Nemzeti Agrár Kamara: [Generációváltás kérdőív](#) – 2021
- Így oldaná meg a magyar agrárium több évtizedes problémáját a Magosz – [agrarszektor.hu](#), [2021. február 22.](#)